

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ, ЩО БАЗУЮТЬСЯ НА ЧИННИХ НОРМАХ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

О.І. Ковалів

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут агроєкології і природокористування НААН (м. Київ, Україна)
e-mail: okovaliv@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4908-7963>

Проведено аналіз та синтез екологічних, соціально-економічних та нормативно-правових аспектів як чинників об'єктності й суб'єктності земле- і природокористування, що ґрунтуються на законах живої і неживої природи та суспільства і цілком узгоджуються з чинними нормама Конституції України. Обґрунтовано потребу поглибленого розкриття (за окремими завданнями) різноманітних граней цих аспектів. Доведено, що економіко-правові відносини в Україні потребують невідкладного конструювання конституційно вмотивованої системи господарського підходу до процесу земле- і природокористування передусім на користь своїх громадян. Встановлено, що особливого підходу вимагає моделювання відносин щодо використання відтворюваних природних ресурсів, до яких належать ґрунти, тваринний світ, мікробіота, сонячна, вітрова та інша енергія, атмосфера, гідросфера, наземна рослинність та інші природні ресурси. Вважається логічним і базовим твердження, яке прояслено аксіомою абсолютної монолітності держави Україна, тому що вона (державна) знаходиться в кордонах конкретного геопростору планети Земля, є унітарною, цілісною й недоторканою, а всі громадяни суверенної України, котрі мають єдине громадянство, є абсолютними співвласниками (володарями, користувачами і розпорядниками) своєї землі та її природних ресурсів (стисло “земля”) як природних об'єктів, що знаходяться в цьому ж геопросторі. Визначено, що лише громадяни, котрі мають єдине громадянство, є (мають бути) повноправними засновниками і співвласниками власної української держави, в якій функціонуватимуть найвищі конституційно вмотивовані нормативно-правові, соціально-економічні й екологічні стандарти життєдіяльності.

Ключові слова: Основний Закон України, земля та її природні ресурси, когнітивна земельна економіка, природокористування, агросфера, система.

ВСТУП

Фундаментальні наукові дослідження з природокористування вимагають застосування загальнотеоретичних методів наукового пізнання організаційно-економічних орієнтирів (засад) збалансованого користування природними об'єктами агросфери України, що включають також теоретико-аналітичний та емпіричний методи. Вони мають охоплювати просторово-часове, фізико-математичне, екологічне, соціально-економічне й суспільно-правове моделювання, експертне оцінювання, системний аналіз науково-практичних результатів тощо. Такий комплексний підхід сприятиме більш ґрунтовному розумінню наявної проблеми, а одержані результати вказуватимуть на об'єктність і суб'єктність відповідних аспектів як на підґрунтя організаційно-економічних орієнтирів системи земле- і природокористування.

Виконуючи перший етап (упродовж 2021 р.) фундаментальної науково-дослідної роботи 37.00.02.02. Ф. “Організаційно-економічні за-

сади збалансованого користування природними об'єктами в агросфері України” (№ ДР 0121U108866), нами було проведено наукову оцінку причинно-наслідкових закономірностей існуючого стану використання природних об'єктів права власності Українського народу в агросфері України як наслідків здійснюваної земельної реформи. З'ясовано невідповідність здійснюваного алгоритму трансформацій в агросфері (існуючі законодавчі й нормативно-правові акти, особливо Укази Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва” № 666/94 від 10 листопада 1994 року, “Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям” № 720/95 від 8 серпня 1995 року, “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” № 1529/99 від 3 грудня 1999 року) засадам чинних конституційних земельних норм.

Основним джерелом невідповідності є й те, що свідомо (а скорше несвідомо за гібридних причини банального незнання чи навіть невігластва) “архітекторами” здійснюваної дотепер так званої земельної реформи як аграрної, начебто на науковій основі, була порушена основна вимога принципів “реформування” і стосунків та поведінки між суб’єктами і об’єктами природокористування, особливо в агросфері, які б цілковито відповідали законам живої і неживої природи та суспільства, а також узгоджувалися б із чинними нормами Конституції України. В оправданні такої діяльності використовувалися наявні освітні знання, зокрема, із земельного права [1], регулювання ринку земель [2], збалансованого природокористування в агросфері [3] та ін. Така діяльність (чи бездіяльність) вважається не лише науково неосмисленою і головним джерелом невдалих рішень та заходів трансформації земельних відносин і природокористування як таких, але й носить антиконституційний характер і має злочинно-шкідливі ознаки [4].

При цьому залишено поза увагою справжню сутність земельної реформи, яка повинна була охоплювати не лише родючі ґрунти як природні ресурси, а й усі інші категорії земель як не менш важливі природні об’єкти права власності Українського народу, що є складовими цілісної системи функціонування правової держави Україна, в якій “існує єдине громадянство” (ст. 5 Конституції України). Адже частина перша статті 13 Конституції України дослівно декларує: “Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об’єктами права власності Українського народу” (скорочено — “земля та її природні ресурси” або стисло “земля”), які водночас визнаються (ч. 1 ст. 14 Конституції України): “Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави” і яка належить усім громадянам України [5].

На жаль, навіть цих засадничих вимог не втілено дотепер, а здійснюване трансформування аграрного землекористування через паювання “колективної землі” не введено в чинне конституційне поле України. Тому завершення такої реформи шляхом впровадження пропонованого “ринку земель сільськогосподарського призначення” не може відбутися в принципі [6].

Натомість в умовах глобалізації, гібридної внутрішньої корупції та політичної нестабільності, тепер — зовнішньої воєнної агресії, Україна потребує негайного безапеляційного

й однозначного проявлення чинних конституційних земельних норм на користь громадян-співвласників. Особливого підходу вимагає агросфера [7]. На таку потребу й на низку інших напрямів врегулювання відносин також вказує Національна парадигма сталого розвитку [8].

Ця дійсність окреслила потребу теоретичного осмислення й дослідження екологічних, фізико-технічних, математичних, соціально-економічних та нормативно-правових аспектів земле- і природокористування як підґрунтя організаційно-економічних орієнтирів (засад) збалансованого користування природними об’єктами агросфери України, що ґрунтуються на законах живої і неживої природи та суспільства і цілковито узгоджуються з чинними нормами Конституції України.

Незважаючи на те, що з незрозумілих нам причин у 2022 році була заблокована частина науково-дослідної роботи (щодо фізико-технічних і математичних аспектів), передбачається, що до кінця року нам вдасться узагальнити емпіричні знання як результати аналізу та синтезу соціально-економічних та нормативно-правових аспектів, які б стали підґрунтям організаційно-економічних орієнтирів системи земле- і природокористування (акцент на агросфері), що базуються на чинних нормах Основного Закону України. У першому півріччі поточного року, незважаючи також на непередбачуваний руйнівний воєнний стан і скорочення фінансування НДР та брак вмотивованих науковців, мною як керівником завдання було особисто поглиблено заплановані фундаментальні дослідження й забезпечено одержання відповідних результатів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналізуючи праці багатьох вітчизняних, а також зарубіжних вчених щодо пошуку аналітичних економіко-правових і екосистемних шляхів виходу з наявної української земельної кризи в економічному середовищі, таких, щоб цілковито й адекватно базувалися б на чинних нормах Конституції України, а не на спотворених у гібридний спосіб трансформаціях, та узгоджувалися б із дією законів живої і неживої природи та суспільства, практично ми не знаходимо.

Водночас пошук публікацій із розв’язання на науковій основі наявних проблем і реалізації адекватної системи земле- і природокористування в цьому ключі вказує на численні наукові праці й публікації лише автора цієї статті (О. І. Коваліва), особливо опублікованих упродовж останнього десятиліття, що розкривають нову грань сучасної економічної науки — ког-

нітивну земельну економіку, яка має емерджентний характер і є невід'ємною складовою ефективного впровадження всіх заходів, пропонуваного звершення земельної реформи в Україні як нової парадигми [9; 10; 11].

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наші дослідження опираються на наявні науково-практичні й юридичні матеріали, особливо нормативно-інформаційні, що складають: Конституція України, вітчизняні законодавчі та нормативні акти у сфері економіки природокористування та земельних відносин; матеріали й звіти Державної служби статистики України та Державного земельного кадастру; наявні матеріали власного науково-практичного досвіду. Для виконання поставлених завдань використовували такі доступні методи досліджень: монографічний (опрацювання наукових публікацій, у тому числі авторських, що публічно розкривають сутність досліджень на шпальтах загальнонаціональної преси); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків); аналізу та синтезу (обґрунтування методології системного дослідження) тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Метою цього дослідження є аналіз та синтез екологічних, соціально-економічних та нормативно-правових аспектів як підґрунтя організаційно-економічних орієнтирів динамічно-ієрархічної рівноважної системи земле- і природокористування (акцент на агросфері), що ґрунтуються на законах живої і неживої природи та суспільства й цілковито узгоджуються з чинними нормах Конституції України. Об'єктом дослідження є фундаментальні екологічні, фізико-технічні, математичні, соціально-економічні та нормативно-правові аспекти земле- і природокористування як базові засади державотворення й життєдіяльності в гармонії світобудови, що стають об'єктивною гарантією українського розвитку на базі ефективної дії законів природи та суспільства в полі функціонування чинних норм Основного Закону України.

Наявні результати авторських досліджень (керівника НДР), які проявили нові знання з питань функціонування та розвитку збалансованої конституційно вмотивованої правової, природоохоронної й господарсько-економічної когнітивної системи земельних відносин і природокористування в інтересах власників та всіх інших учасників користування землею та її природними ресурсами як природними об'єктами агросфери України, стали базовими

в досягненні поставленої мети й утвердились аксіомами, оскільки розкривають справжню сутність чинних земельних норм Основного Закону України в системному взаємозв'язку з іншими нормах, зокрема ст. 1, 2, 3, 4, 5 Конституції України [5].

Розкриваючи гносеологію (теорію пізнання) сутності й механіки чинних конституційних земельних норм як чинників, ми вказуємо на їхню соціально-економічну і нормативно-правову особливість, що також спонукає всіх учасників природокористування до збалансованого користування природними об'єктами за встановленими регламентами на платній основі, в т. ч. в агросфері.

Зокрема, ч. 2 ст. 13 Конституції України декларує: "Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону" [5], на який (закон) влада поки що не спромоглася.

Ця конституційна норма вказує на однозначне, відповідальне і законне право лише користуватися в межах власної земельної ділянки як уособленої господарської одиниці наявними природними об'єктами (за встановленими регламентами на платній основі) для різництва, садівництва, житлового, промислового та громадського будівництва, лісівництва, транспорту, зв'язку, енергетики, гірничо-видобувної промисловості, оборони, водно-господарської, природно-заповідної, природоохоронної, оздоровчої, рекреаційної, історико-культурної та іншої діяльності.

У цьому зв'язку основною умовою як базовим чинником законного природокористування є визнання конституційного права власності на землю й розмежування його сутності за функціональною чинністю на два різні об'єкти і, відповідно, суб'єкти такого права незалежно від категорії землі, в агросекторі теж, а саме:

- на землю та її природні ресурси як природні об'єкти права власності українського народу (всі категорії земель) — основне національне багатство, яке перебуває під особливою охороною держави і є природним (земельним) капіталом нації — всіх громадян (загальнонаціонального суб'єкта власності) — й не може бути предметом купівлі-продажу й не підлягає відчуженню будь-ким на користь будь-кого в будь-який спосіб;
- на земельні ділянки (межі) як об'єкти цивільних прав, які перебувають у власності громадян, юридичних осіб чи держави і є земельним капіталом їхніх власників, навпаки, є предметом купівлі-продажу, оренди, застави тощо [6].

Ці вимоги вже частково внормовано у другому і третьому розділах Земельного кодексу

України, а також розмежовано пошарово на різні об'єкти права власності на публічній кадастровій мапі України, проте потребують негайного й повноцінного розкриття зазначеної їхньої конституційної сутності.

Надважливо не забувати і враховувати й те, що в суспільних відносинах різних суб'єктів цивільних прав (громадян, юридичних осіб та держава) щодо користування природними об'єктами власності всього Українського народу діє конституційна норма (ч. 3 ст. 13 Конституції України) як імперативний чинник: "Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству" [5]. Ключовим аспектом як передумовою цієї вимоги виступає аксіома, за якою "власники земельних ділянок (землі) рівні між собою й перед законом і не можуть конкурувати із правом власності Українського народу на природні об'єкти (землю)".

Це означає, що власники земельних ділянок (громадяни, юридичні особи, зокрема й державні) можуть не лише повноцінно набувати та реалізовувати (ч. 2 ст. 14 Конституції України) свої цивільні права (купівлю, продаж, дарування, застава тощо) щодо своєї власності, але й водночас зобов'язані виконувати обов'язки та

вимоги щодо охорони і раціонального використання наявних у їхніх межах чужих природних об'єктів (права власності Українського народу), вартість яких значно перевищує вартість відповідних ділянок (меж) [12].

Нами було доведено, що ці частки в умовно-абсолютній сукупній вартості об'єктів, зокрема для ріллі середньої якості і продуктивності в Україні як господарської одиниці, мають таке співвідношення: 0,65 — природні об'єкти (основне національне багатство) і 0,35 — земельна ділянка як нерухомість.

За нашими розрахунками, ця величина на кінець 2015 р. становила 2934 євро/га (1907 євро/га (0,65) + 1027 євро/га (0,35)), а на час виконання основного обсягу програми звершення земельної реформи в Україні як нової парадигми (перший етап) зростає до 6412 євро/га (4169 євро/га (0,65) + 2243 євро/га (0,35)), проти середньої величини в країнах ЄС — 8000 євро/га. Приблизно таке ж співвідношення щодо всіх інших категорій земель [13] (рис. 1).

Обґрунтовано зрозуміло, що системи взаємодії екологічних, соціально-економічних та нормативно-правових аспектів як підґрунтя організаційно-економічних орієнтирів динамічно-ієрархічної рівноважної системи земле-

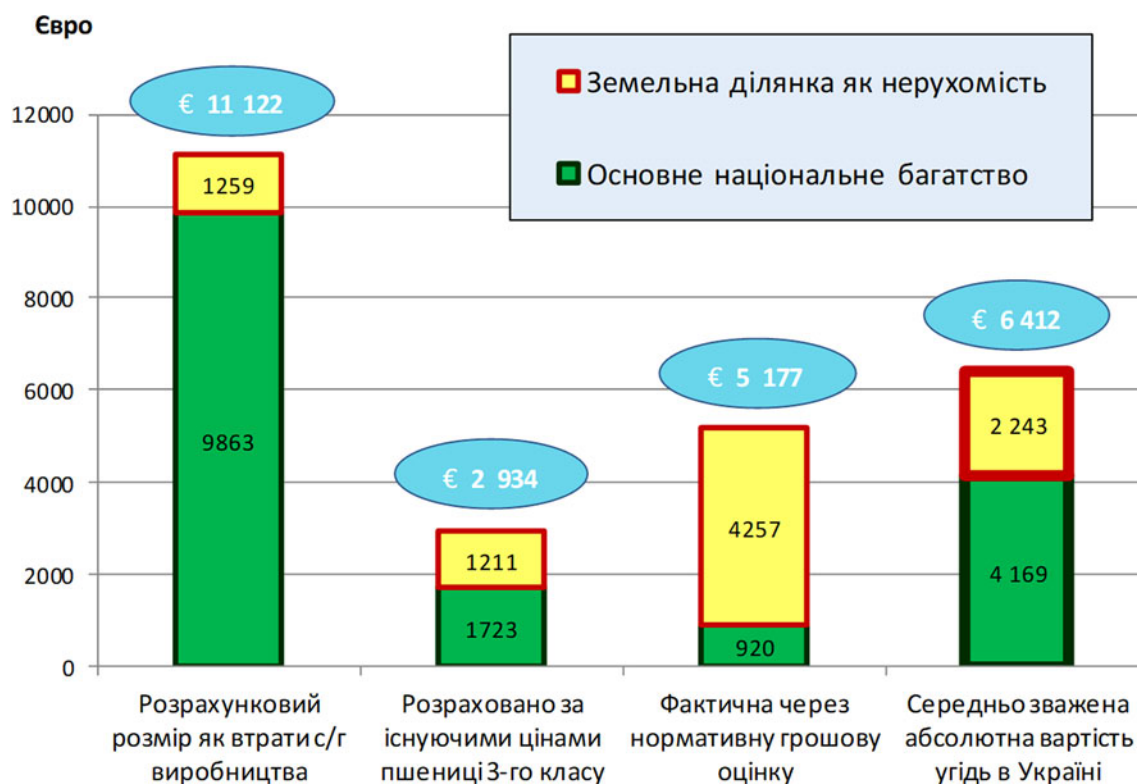

Рис. 1. Середньозважена абсолютна вартість одного гектара ріллі середньої якості й продуктивності в Україні в розрізі вартісних часток різних прав власності

Джерело: розроблено автором [13].

природокористування (акцент на агросфері), що ґрунтуються на законах живої і неживої природи та суспільства і цілковито узгоджуються чинними нормами Конституції України, є головною вимогою на введення здійснюваної так званої земельної реформи в конституційне поле країни, тому що:

- наявний “контрольний пакет акцій” по праву належить нації (Українському народу) і він відіграватиме ключову роль після ухвалення конституційно вмотивованих рішень, виходячи з національних інтересів;
- сформована динамічно-ієрархічна рівноважна система користування природними об’єктами права власності Українському народу є одним із реальних інструментів та ще однією передумовою українського успіху через звершення пропонованої земельної реформи в Україні як нової парадигми;
- така закономірність дає можливість виправляти помилки поспішної “колективізації (приватизації) земель” під виглядом так званої земельної реформи й забезпечити вимоги щодо охорони й раціонального використання всіх природних ресурсів, у тому числі в агроландшафтах, як природних об’єктів права власності Українського народу.

Реалізація цих положень цілком реальна, тому що власність Українського народу на землю та її природні ресурси як на природні об’єкти “Власність зобов’язує і не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству” (ч. 3 ст. 13 КУ) [5], а самі об’єкти не однаковою мірою приносять прямі фінансові прибутки (доходи), в тому числі на користь нації (їх власника).

На цій основі і з огляду на верховенство конституційного права власності вимагається першочергова ідентифікація й сертифікація всіх природних об’єктів, які мають природно-заповідну, природоохоронну, оздоровчу, рекреаційну, історико-культурну та інші цінності. Визначаються всі ділянки, що підлягають залуженню, залісненню та мають ґрунтоводоохоронне значення тощо (прогнозується сертифікувати і вилучити з інтенсивного обігу (комерційного використання) разом понад 5 млн га таких об’єктів). При цьому до всіх встановлюються адекватні (безапеляційні) регламенти (вимоги) з подальшого їх використання [6].

Серед найперших завдань реформи мають виступати саме перелічені категорії природних об’єктів, оскільки вони є своєрідними й неповторними — в усіх без винятку природно-кліматичних зонах України. Тому їх проектне і фактичне використання має максимально узгоджуватись із відповідним статусом (національного, регіонального, місцевого значення),

для чого набувається право власності на межі (користування ними) як на відповідні земельні ділянки, що узгоджуються з межами сертифікованих природних об’єктів, а саме на:

- всі нерукотворні природні об’єкти, що мають духовну (чудотворну), цілющу й життєдайну силу, історичну пам’ять і цінність (джерела, печери, скелі, балки, долини, купелі, парки, байраки, цвинтарі, місця перебування святих, преподобних, героїв тощо), не можуть використовуватися поза божественним, духовним призначенням і мають перебувати в безстроковому (переважно в безоплатному) користуванні громад українського християнства та інших нехристиянських громад (етнічних меншин), які постійно проживають на певній території;
- всі інші природні об’єкти, що мають природно-заповідну, природоохоронну, оздоровчу, рекреаційну, історико-культурну та іншу цінність, не можуть використовуватися поза відповідним цільовим призначенням і повинні перебувати у відповідному безстроковому користуванні (громадян, їхніх об’єднань, юридичних осіб тощо).

Лише після виконання таких першочергових заходів щодо окреслених категорій земель можна вести розмову про прогнозоване науково обґрунтоване й конкурентне задоволення (реформування) прав власності на земельні ділянки як господарські об’єкти на всіх інших землях (землі сільськогосподарського призначення; землі житлової та громадської забудови; землі лісгосподарського призначення; землі водного фонду; землі промисловості, транспорту, зв’язку, енергетики, оборони та іншого призначення).

Особливого і кардинального підходу вимагає одночасне й невідкладне оздоровлення сільських територій шляхом реанімації сільської поселенської мережі. Однозначною й досить затратною складовою успіху є формування в сільській місцевості умов комфортної життєдіяльності для молодих сімей.

При цьому позитивні соціально-економічні аспекти проявляться лише за наявності власника-господаря (гасіо) як законного і дбайливого користувача природних об’єктів, що мудро капіталізуватиме всі чинники господарської діяльності, одержуючи продукцію (продукти) з високою доданою вартістю.

Саме тандем “власника-господаря” задекларовано в Основному Законі України (ч. 4 ст. 13 Конституції України): “Держава забезпечує захист прав усіх суб’єктів права власності та господарювання, соціальну спрямованість економіки” [5] як ключовий пріоритет діяльності держави, що має стати центральною формулою

й водночас інструментом у досягненні мети й завдань справжнього реформування земельних, у тому числі й аграрних відносин, в Україні.

Осмилюючи ці національні, специфічні для України аспекти “власності та господарювання” (земле- і природокористування) як підґрунтя організаційно-економічних орієнтирів (засад) збалансованого користування природними об'єктами на ринкових засадах, особливо в агросфері, ми дійшли висновку, що на цій основі вимагається запровадити в Україні функціонально вмотивовану й суспільно спрямовану систему визначення й задоволення людських та суспільних потреб (маркетингу), що створює реальні передумови експансії внутрішніх і зовнішніх ринків вітчизняною висококілківною продукцією з високою доданою вартістю, у формуванні якої беруть участь природні ресурси як природні об'єкти права власності всіх громадян України [9].

Оскільки земля та її природні ресурси за їхніми функціональними властивостями, особливо у відносинах із життєдіяльністю людини на конкретній території, є об'єктом економіки природокористування та охорони навколишнього середовища і складає еколого-економічні та соціально-господарські різнопланові й різномасштабні системи, які водночас взаємно залежні й нерозривні у просторі й часі, вони можуть групуватися за основними напрямками природокористування (рис. 2).

В інтересах та у відносинах із життєдіяльністю людини в економічній сфері конкретного простору конституційно вмотивовані системи когнітивної земельної економіки об'єднують чотири основні групи природокористування за їхніми функціональними властивостями, а саме:

- суспільне виробництво;
- задоволення потреб населення;
- відтворення відновних ресурсів;
- оздоровлення природного середовища.

Ці групи взаємно пов'язані між собою й виконують роль як об'єктів економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, так і складають еколого-економічні та соціально-господарські функціональні системи [14].

При формуванні й функціонуванні таких систем проявляються багатогранні (особливі) взаємозв'язки, які потребують інституціонального забезпечення, в тому числі специфічного в аграрному секторі економіки, що цілковито впливають із функціональних властивостей землі та її природних ресурсів як об'єктів економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

Загальні теоретико-інформаційні результати, уявлення та поняття когнітивної земельної економіки, які діють в соціально-економічних ієрархічних динамічних системах багатьох рівнів, автором визначені як базисні системні зе-

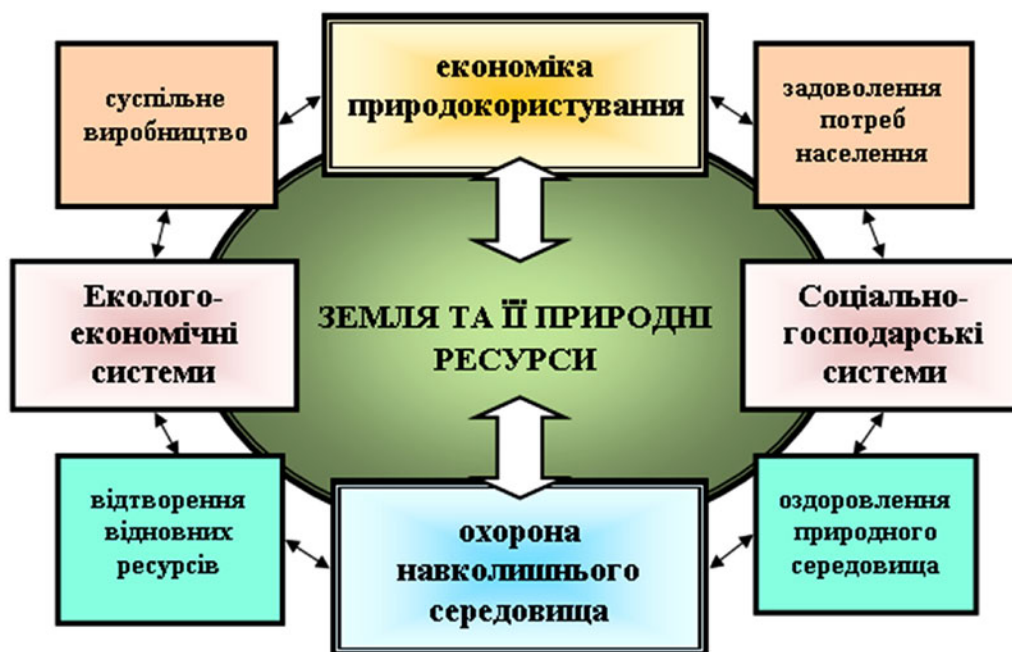

Рис. 2. Логічна схема функціональних властивостей землі та її природних ресурсів як об'єктів економіки природокористування та охорони навколишнього середовища

Джерело: розроблено автором [14].

мельні економічні засади. Нами доведено, що запропонована система сприятиме генеруванню непозиченого інвестиційного капіталу нації, а також зростанню обсягів доданої вартості вітчизняної продукції і, як наслідок, зростанню обсягів національного чистого прибутку і добробуту кожного відповідального громадянина України [9].

Такий конституційно вмотивований і науково обґрунтований системний соціально-економічний розвиток у процесі звернення запропонованої земельної реформи може відбуватися лише на базі здобутих нами знань “конституційного земельного прагматизму” і лише в рамках когнітивної земельної економіки, реалізованої в такому процесі як Нова парадигма, сутність якої вербально вкладає у формі моделі-піраміди функціонування когнітивної земельної економіки — так званої “Когнітивної Піраміди” Олександера Коваліва [11].

Підсилюючи зобов'язальне право щодо захисту прав усіх суб'єктів права власності та господарювання й соціально спрямованості економіки як обов'язку держави (ч. 4 ст. 13 КУ), а також повної юридичної, матеріальної та моральної відповідальності власників земельних ділянок як суб'єктів цивільних прав, Конституція України декларує (ч. 7 ст. 41 Конституції України): “Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі” [5]. Такий імперативний чинник є об'єктивним аспектом (фактом), що констатує однозначну вимогу до врегульованості соціально-економічних та нормативно-правових відносин.

Сутність цих та інших норм як правочинів Основного Закону України кристалізується в аксіому абсолютної й безапеляційної монолітності держави Україна. Абсолютна монолітність держави Україна базується на тому, що в конкретному геопросторі планети Земля (в межах території) наша держава є унітарна, цілісна й недоторкана, і лише громадяни суверенної України, котрі мають єдине громадянство, є абсолютними співвласниками (володіння, користування, розпорядження) землі та її природних ресурсів (стисло “земля”) як природних об'єктів, що знаходяться (перебувають) у цьому ж геопросторі. Тому лише такі люди є (мають бути) безапеляційними засновниками і співвласниками власної держави.

Враховуючи багатогранну дискретність ціннісно-часового суспільного виміру й емерджентної дії (алгоритму) когнітивної земельної економіки як системи, нами вбачалося, що однією з важливих складових граней філософії нової парадигми звернення земельної реформи

в Новій Україні є суспільно спрямований маркетинг природокористування. Формування такої системи не лише розв'яже проблему конституційної неврегульованості, але і стає дієвим і надважливим стимулятором зростання добробуту всіх громадян України, які є абсолютними співвласниками землі та її природних ресурсів як природних об'єктів права Українського народу, формуючи комфортний простір їхньої (громадян України) життєдіяльності в чистому і здоровому довіллі у власній державі. Покладаємо надії на щире бажання молодих колег долучитися до розв'язання проблем ціннісно-часового суспільного виміру, в т. ч. і процесів маркетингу природокористування як невід'ємної грані нової парадигми звернення земельної реформи в Новій Україні, особливо в агросфері.

В умовах глобалізації, гібридної агресії, внутрішньої корупції та політичної нестабільності в Україні саме ця сфера потребує специфічного державного управлінського й господарського підходу, оскільки використовує відтворювані природні ресурси, що становлять сукупність об'єктів і систем живої природи та охоплюють понад три чверті території держави. До них належать ґрунти, тваринний світ, мікробіота, сонячна, вітрова та інша енергія, атмосфера, гідросфера, наземна рослинність та інші природні ресурси. Доречно повторно наголосити: “Такі ресурси постійно генерують не позичений природний капітал нації”.

При цьому цілісноскладовою гранню нашого “звернення” є процес оздоровлення сільських територій і формування в сільській місцевості збалансованих природних екосистем і умов комфортної життєдіяльності для молодих сімей, які б одночасно були власниками ефективних і заможних господарюючих землеволодінь і землекористувань сімейного типу (малих і середніх фермерських господарств, родових маєтків) як невід'ємних організму живого природного середовища та займалися б також різноманітним несільськогосподарським виробництвом і підприємництвом, що носитиме статус “екологічно чисті”. У нерозривному ланцюгу цього процесу нами відводиться чільне місце експансії вироблених продуктів і продукції такими господарствами на внутрішньому й зовнішніх ринках, що являється важливим чинником повноцінного й системного реформування земельних і соціально-економічних відносин в Україні.

У цьому зв'язку потребує поглибленого дослідження система суспільно спрямованого маркетингу (СССМ) вітчизняної продукції і продуктів, складовими яких є природні ресурси як природні об'єкти права власності Українського народу. Ми покладаємо надії на можливе долу-

чення молодих прогресивних вчених до базового розкриття цієї проблематики через шляхи й механізми економіко-інформаційних, виробничих та інших процесів маркетингу природокористування, особливо в агросфері, як ціннісно-часового суспільного виміру узгодженої трансформації існуючої системи суспільно спрямованого маркетингу. Зокрема, долучено “авансом” доктора філософії Владислава Лазаренка до наших обґрунтувань (стаття “Проблеми ціннісно-часового суспільного виміру економіко-інформаційних і виробничих процесів маркетингу природокористування в агросфері України”) [15].

Зважаючи на те, що земля та її природні ресурси за своїми функціональними властивостями є об'єктами економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, нами вважається лише справжнє розуміння й бажання української еліти, особливо науковців і педагогів у галузі права, повноцінно реалізувати чинні конституційні земельні норми як чинники, що де-юре функціонують за законами живої і неживої природи та суспільства, здатне об'єднати свої зусилля на прискорення формування вмотивованих засад збалансованого функціонування й розвитку нашої держави.

ВИСНОВКИ

Результати, виконаних нами досліджень на цьому етапі, вказують на потребу поглибленого розкриття (за окремими завданнями) різноманітних граней соціально-економічних та нормативно-правових аспектів як чинників об'єктності й суб'єктності земле- і природокористування, що узгоджуватимуться з дією законів живої і неживої природи та суспільства, ґрунтовно проявляючи чинні норми Основного Закону України.

Економіко-правові відносини в Україні потребують невідкладного конструювання конституційно вмотивованої системи господарського

підходу до процесу земле- і природокористування передусім на користь своїх громадян. Особливого підходу вимагає моделювання відносин щодо використання відтворюваних природних ресурсів, до яких належать ґрунти, тваринний світ, мікробіота, сонячна, вітрова та інша енергія, атмосфера, гідросфера, наземна рослинність та інші природні ресурси.

Наші дедуктивні наукові припущення і впевненість у наявності в достатній кількості аксіом (сформульованих особисто автором дослідження) щодо динамічно-ієрархічної рівноважної системи користування землею та її природними ресурсами як природними об'єктами права власності Українського народу, що узгоджуються з чинними нормами Конституції України, положення яких (аксіом) ґрунтуються на законах природи та суспільства, в тому числі в агросфері, дозволили вперше узагальнити емпіричні знання як результати аналізу та синтезу соціально-економічних та нормативно-правових аспектів.

Вважається логічним і базовим твердженням, яке проявлено аксіомою абсолютної монолітності держави Україна, тому що вона (держава) знаходиться в конкретному геопросторі планети Земля (кордони території держави загально визнані світовою спільнотою), є унітарною, цілісною й недоторканою, а громадяни суверенної України, котрі мають єдине громадянство, є абсолютними співвласниками (володарями, користувачами і розпорядниками) своєї землі та її природних ресурсів (стисло “земля”) як природних об'єктів, що знаходяться (перебувають) у цьому ж геопросторі. Лише такі люди (громадяни) є (мають бути) повноправними засновниками і співвласниками власної української держави, в якій функціонуватимуть найвищі конституційно вмотивовані нормативно-правові, соціально-економічні й екологічні стандарти життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мірошниченко. А.М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. 678 с.
2. Регулювання ринку землі в Україні: монографія / Мартин А.Г. К.: Аграр Медія Група, 2011. 254 с.
3. Екологічні основи збалансованого природокористування у агросфері: навчальний посібник / за ред. С.П. Соська, Н.В. Максименко. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 568 с.
4. Ковалів О.І. Головна неврегульована в Україні передумова погіршення якісного стану природних об'єктів. *Збалансоване природокористування*. 2020. № 4. С. 5–16.
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
6. Ковалів О.І. Звершення земельної реформи в Україні: нова парадигма: монографія. Київ: ДІА, 2016. 416 с.
7. Заїка А. О. Regulatory and legal support of land reform in Ukraine. *Збалансоване природокористування*. 2021. № 2. С. 24–34.
8. Національна парадигма сталого розвитку / заг. ред. Б.Є. Патона. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. 72 с.
9. Ковалів О.І. “КОГНІТИВНА ЗЕМЕЛЬНА ЕКОНОМІКА” — основний ключ до звершення земельної реформи в Україні як нової парадигми. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2021/10.pdf (дата звернення: 10.11.2021).

10. Ковалів О.І. Особливості земельних відносин та природокористування в інтересах Українського народу. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4251> (дата звернення: 10.11.2021).
11. Ковалів О.І. “Cognitive land economy” as a way of accomplishment the objective laws of living and non-living nature and society. *Збалансоване природокористування*. 2021. № 2. С. 13–23.
12. Ковалів О.І. Особливі передумови подальшого розвитку ринкових земельних відносин в агроландшафтах України. *Збалансоване природокористування*. 2019. № 2. С. 164–172.
13. Ковалів О.І. Основні засади вартісного оцінювання землі та її природних ресурсів — основного національного багатства України. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4904>. (дата звернення: 10.11.2021).
14. Kovaliv O. Теоретично-методологічні засади звершення земельної реформи в Україні як нова парадигма. *WSPYJPRACA EUROPEJSKA NR*. Warszawa. 2016. № 3 (10). P. 35–47.
15. Ковалів О.І., Лазаренко В.І., Морозов О.Ф. Проблеми ціннісно-часового суспільного виміру економіко-інформаційних і виробничих процесів маркетингу природокористування в агросфері України. *Збалансоване природокористування*. 2022. № 1. С. 40–49.

SOCIO-ECONOMIC AND REGULATORY ASPECTS OF ENVIROMENTAL MANAGEMENT BASED ON THE CURRENT STANDARDS OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE

Kovaliv O.

Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher,
Chief Researcher of the Department of Environmental Economics in the Agrosphere
Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS (Kyiv, Ukraine)
e-mail: okovaliv@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4908-7963>

The analysis and synthesis of ecological, socio-economic and normative-legal aspects as factors of objectivity and subjectivity of land-nature use, which are based on the laws of animate and inanimate nature and society and are fully consistent with the current norms of the Constitution of Ukraine, have been carried out. The need for in-depth disclosure (for separate tasks) of various facets of these aspects is substantiated. It has been proven that economic and legal relations in Ukraine require the urgent construction of a constitutionally motivated system of economic approach to the process of land and nature use, primarily for the benefit of its citizens. It has been established that a special approach is required to model relations — in relation to the use of renewable natural resources, which include: soils, animal life, microbiota, solar, wind and other energy, atmosphere, hydrosphere, terrestrial vegetation and other natural resources. It is considered a logical and basic statement that is manifested by the axiom of the absolute monolithic state of Ukraine, because it (the state) is located within the borders of a specific geospace of the Planet Earth, is unitary, integral and inviolable, and all citizens of sovereign Ukraine, who have a single citizenship, are absolute co-owners (owners, users and managers) of their land and its natural resources (abbreviated as “land”) as natural objects located in the same geospace. It was determined that only citizens who have a single citizenship are (should be) full-fledged founders and co-owners of their own Ukrainian state, in which the highest constitutionally motivated normative-legal, socio-economic and ecological standards of life will function.

Keywords: the fundamental law of Ukraine, land and its natural resources, cognitive land economy, nature management, agrosphere, system.

REFERENCES

1. Miroshnychenko, A. (2011). *Zemelne pravo Ukrainy: pidruchnyk. 2-he vydannia, dopovnene i pereroblene [Land Law of Ukraine: textbook. 2nd edition, supplemented and reworked]*. Kyiv: Alerta; TsUL [in Ukrainian].
2. Martyn, A. (2011). *Rehuliuвання ринку землі в Україні: монографія [Regulation of the land market in Ukraine: monograph]*. K.: Ahrar Mediia Hrupa [in Ukrainian].
3. Sonka, S., et al. (Eds.). (2015). *Ekolohichni osnovy zbalansovanoho pryrodokorystuvannia u ahrosferi [Ecological bases of balanced environmental management in agrosphere]*. Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina [in Ukrainian].
4. Kovaliv, O. (2020). Holovna nevrehulovana v Ukrayini peredumova pohirshennya yakisnoho stanu pryrodnykh obyektiv [The main unregulated precondition in Ukraine is the deterioration of the quality of natural objects]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia — Balanced environmental management*, 4, 5–16 [in Ukrainian].
5. Konstitucija Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30 [in Ukrainian].
6. Kovaliv, O. (2016). *Zvershennia zemelnoi reformy v Ukraini: nova paradyhma [Completion of land reform in Ukraine: new paradigm]*. Kyiv: DIA [in Ukrainian].
7. Zaika, A. (2021). Regulatory and Legal Support of Land Reform in Ukraine. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia — Balanced environmental management*, 2, 24–34 [in English]

8. Paton, B.Ye. (2016). *Nacional'na paradygma stalogo rozvytku [National paradigm of sustainable development]*. Kyiv: IEPSSR National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
9. Kovaliv, O.I. (2021). "KOGNITYVNA ZEMELJNA EKONOMIKA" — osnovnyj ključ do zvershennja zemel'noji reformy v Ukrajinі jak novoji paradyghmy ["Cognitive land economy" — the main key to the accomplishment of land reform in Ukraine as a new paradigm]. *Efektivna ekonomika — Efficient economy*, 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/10.pdf (Accessed 10 Nov 2021) [in Ukrainian]
10. Kovaliv, O.I. (2015). Osoblyvosti zemel'nykh vidnosyn ta pryrodokorystuvannja v interesakh Ukrajin'skogo narodu [Features of land relations and environmental management in the interests of the Ukrainian people], *Elektronne naukove fakhove vydannya. Efektivna ekonomika — Efficient economy*, 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4251> [in Ukrainian]
11. Kovaliv, O. (2021). "Cognitive land economy" as a way of accomplishment the objective laws of living and non-living nature and society. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia — Balanced environmental management*, 2, 13–23 [in English]
12. Kovaliv, O. (2019). Osoblyvi peredumovy podal'shoho rozvytku rynkovykh zemel'nykh vidnosyn v ahrolandshaftakh Ukrainy [Special preconditions for further development of market land relations in agrolandscapes of Ukraine]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia — Balanced environmental management*, 2, 164–172 [in Ukrainian].
13. Kovaliv, O. (2016). Osnovni zasady vartisnoho otsynuvannja zemli ta yiyi pryrodnykh resursiv — osnovnoho natsionalnoho bahatstva Ukrainy [Basic principles of land valuation of land and its natural resources — the main national wealth of Ukraine]. *Efektivna ekonomika — Efficient economy*, 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4904> [in Ukrainian].
14. Kovaliv, O. (2016). Teoretychno-metodolohichni zasady zvershennja zemel'noji reformy v Ukraini yak nova paradyhma [Theoretical and methodological principles of land reform in Ukraine as a new paradigm]. *WSPUPRACA EUROPEJSKA NR*, 3 (10), 35–47 [in Ukrainian].
15. Kovaliv, O., Lazarenko, V., Morozov, O. (2022). Problemy cinnisno-chasovogho suspil'nogho vymiru ekonomiko-informacijnykh i vyrobnychkykh procesiv marketynghu pryrodokorystuvannja v aghrosferi Ukrainy [Problems of value-time social dimension of economic-informational and production processes of marketing of environmental management in the agrosphere of Ukraine]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia — Balanced environmental management*, 1, 40–49 [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ковалів Олександр Іванович, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, заступлений працівник сільського господарства України, головний науковий співробітник, Інститут агроекології і природокористування НААН (вул. Метрологічна, 12, м. Київ, 03143, Україна; e-mail: okoaliv@ukr.net; ORCID: [https:// orcid.org/0000-0003-4908-7963](https://orcid.org/0000-0003-4908-7963))

НОВИНИ

НОВИНИ

НОВИНИ • НОВИНИ • НОВИНИ

Китай планує побудувати першу у світі сонячну електростанцію в космосі. Очікується, що до 2050 року її потужність має наблизитися до атомної електростанції. Китай планує запустити амбітну програму космічних сонячних електростанцій у 2028 році — на два роки раніше початкового графіка. Цього року буде запущено супутник для тестування технології бездротової передачі енергії з космосу на землю з висоти 400 км, йдеться в оновленому плані, опублікованому в рецензованому журналі *China Space Science and Technology*.